

## UNS CAPITOLS ATORGATS ALS MALLORQUINS PER PERE, CONESTABLE DE PORTUGAL, “REI INTRÚS” DE CATALUNYA

Els registres que conserva l'Arxiu de la Corona d'Aragó del breu govern del conestable de Portugal, contenen uns capítols que aquest príncep redactà per als mallorquins quan, esperançat per una petita victòria, va creure que l'illa no trigaria gaire a ésser sotmesa a la seva obediència. Aquests capítols, que potser no arribaren a sortir de la cancelleria, ens decidim a publicar-los avui per l'interès que puguin tenir enmig de la penúria de notícies concretes donades a llum sobre Mallorca durant el període de revolta a què corresponen.

La situació de l'illa en aquells anys va ésser tan calamitosa com la del Principat, o tal vegada més confusa. El fet que es mantingués fidel a Joan II no li procurà cap avantatge per tal com les lluites internes entre ciutadans i forans<sup>1</sup>, atides pel govern de la Generalitat des de Mahó, convertiren l'illa en un terreny abonat per a tota mena de violències. Sobresurt en aquests temps la rebel·lió dels Albertí, la qual fou ofegada pel governador de Mallorca, Castelladoriz, i de la qual se seguí un llarg procés, l'acabament del qual ignorem. Els capítols que publiquem ofereixen alguna relació amb aquest assumpte, com es podrà veure, ja que un dels principals càrrecs de govern es prometia al capítol de la dita rebel·lió, Pere Joan Albertí.

Quan el Conestable arribà a Catalunya i es posà al front dels revolucionaris, feia algun temps que Mahó es trobava ocupat pels addictes a la Generalitat gràcies a l'esforç del capità Francesc de Pinós. L'esmentada ciutat, com ja hem dit, serví de base per a tota mena d'operacions bèl·liques i des d'ella s'organitzà el bloqueig de Mallorca, dificultant sensiblement la vida

<sup>1</sup> QUADRADO, J. M.<sup>a</sup>, *Forenses y ciudadanos*. Palma de Mallorca, 1895, p. 289 i ss.

dels seus habitants. El governador Castelladoriz, amb intent de posar terme a tan anguniós bloqueig, féu una sortida amb un estol de naus, però no va obtenir cap resultat; diu Quadrado que aquesta sortida es reduí a un pur viatge de plaer. Mentrestant les presons de Barcelona anaven omplint-se de mallorquins, alguns dels quals els trobem treballant amb condició d'esclaus en les obres que el Conestable va emprendre en el Palau reial de la ciutat.

L'abril de l'any 1464 Pere de Portugal va nomenar governador i capità "de la ciutat de Mahó i de tota l'illa de Menorca" (d'aquesta forma veiem estesos els nomenaments de càrrecs de l'illa, no totalment addicta ni dominada), el cavaller barceloní mossèn Joan de Ladernosa, al qual recomana en una lletra que fos pare i pastor dels bons i executor de la llei i perseguidor dels dolents<sup>2</sup>. No cal dir que en aquesta ocasió els dolents eren els irreductibles adversaris. Molt ferma devia ésser la situació de Ladernosa a Mahó i segura la seva comunicació amb Barcelona, ja que durant el seu govern s'hi fabricava salitre destinat a l'artilleria del Conestable que operava a Catalunya, com es desprèn del permís atorgat a Nicolau Llorens. Ladernosa, però, fou substituït al mes següent per un altre cavaller, Joan dez Piles<sup>3</sup> i gairebé al mateix temps es nomenava procurador reial i mestre de la Ceca de Mahó a Antoni Solsona.

La ràpida desaparició de Ladernosa fa pensar que tal vegada morís lluitant contra els de Ciutadella, on s'havien fet forts els mallorquins. El cert és que amb el pressentiment d'una situació difícil va ésser noliejada a Barcelona la nau dita "d'en Melchior" comanada per Jaume Carbó, la missió principal de la qual era traslladar a Menorca el cavaller dez Pilles amb la seva gent, ajudar-lo, si calia, contra els de Ciutadella i després hostilitzar les costes de Mallorca, Berberia i València. A formar part d'aquesta expedició fou invitat el cavaller portuguès Francesc de Brito, persona de la confiança del Conestable<sup>4</sup>.

En el mes d'octubre del mateix any de 1464 fou nomenat Regent de Menorca, com *alter ergo* del "rei instrús", el cavaller Joan (Joanot) de Copons, a qui s'ofereixen amples prerrogatives;

<sup>2</sup> ACA. Pere de Portugal, Reg. Curiae 1, fol. 36.

<sup>3</sup> Ibidem, Reg. Officialium, fol. 47.

<sup>4</sup> Ibidem, Reg. Curiae 1, fol. 60.

els principals recursos pecuniaris amb què havia de comptar per a la seva situació eren els béns confiscats als eclesiàstics, especialment els que posseïa a l'illa la Mensa episcopal i Capítol de Mallorca, i la subvenció imposada per despeses de la guerra als menorquins addictes que percebien pensions per censos, censals, violaris, etc. Copons era un caràcter vehement i expeditiu que portà les coses a punta de llança. Tal vehemència no fou gens agradable als menorquins per tal com al mes de febrer de l'any següent els jurats de Mahó trametien al Conestable una ambaixada, els motius principals de la qual eren demanar més gent del Principat per a defensar-se contra els enemics de dintre i de fora de l'illa i protestar dels procediments violents del Regent que àdhuc lesionaven llurs privilegis. Contestà el Conestable amb tota suavitat, prometent exhortar a Copons però referent als privilegis els digué poc més o menys el que segueix: que la voluntat del príncep era molta, però més gran era el poder de Déu; aquest poder l'Omnipotent l'atorga sols en un cert grau als prínceps, els quals vénen a ésser com els seus vicaris. Quan la terra serà purgada de pecats aleshores les facultats dels prínceps s'acreixeran, és a dir, quan el Conestable haurà obtinguda la victòria i establerta la pau en els seus territoris, aleshores podrà parlar-se de respectar els privilegis<sup>5</sup>. Per cert que anàlogues paraules va emprar aquest nét del comte d'Urgell per a replicar als tortosins queixosos de Pere de Belloch, capità general de llurs castells i fortereses.

De tota manera, el Conestable escriví a Copons en igual dia que als jurats, aconsellant-li suavitat en la seva actuació; convenia que refrenés la seva vehemència juvenívola, que els seus procediments fossin humanitaris i que, en fi, demostrés ésser fill de qui era<sup>6</sup>. (Més que fill d'Huc de Copons, capità durant algun temps de la plaça assetjada de Lleida, creiem que ho fos de Joan de Copons, cavaller que defensava la causa del Conestable a les Corts de França i Borgonya i que el gener de 1466 escrivia una lletra a aquell des de Gand inflamada de sentiment patriòtic i que finia així: *E si alguns se enugen tant duren aquests fets, pensen com gitar los malvats reys Tarquinos durà mes a Roma: ne la catalana nació en aquests menys gloriosa és de la*

<sup>5</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Exercitum I, fol. 178v.

<sup>6</sup> *Ibidem*, fol. 178.

*de Roma. Vos, senyor, no cansar pres, car la perseverància dóna glòria en militar disciplina. Jo mai falliré servir de obeir com vassall e feel català. Jesús quart vostra real persona*<sup>7</sup>.

En el mes de juliol de 1465 Joanot de Copons va obtenir una victòria sobre l'adversari amb motiu de la qual el Conestable va trametre-li una efusiva felicitació, invitant-lo a venir a Sant Feliu de Guíxols, on el príncep es trobava, a fi de tenir tots dos una entrevista, però li recomanava que fes la via més directa cap al petit port per a evitar les naus enemigues que senyorejaven entre Sitges i Tarragona<sup>8</sup>. Aquesta victòria degué il·lusionar força Pere de Portugal per tal com fou aleshores quan va redactar els capítols que publiquem destinats a ésser fixats profusament per tota l'illa de Mallorca.

Algun temps després, en desembre, trobem al costat del Conestable a Pere Joan Albertí acompanyat de Galceran des Mas, ciutadà de Mallorca. El capitost de la rebel·lió mallorquina proposà a Pere de reclutar pel Principat 200 homes per a realitzar certa empresa que havia d'afavorir en gran manera la causa d'aquell a les illes. El Conestable, molt complagut, nomenà capitans Albertí i des Mas (serien capitans de Menorca en absència de Copons, però si aquest hi romania, sols serien capitans de llur gent) i els atorgà un salvoconducte per a tots aquells que els seguirien i als quals els serien perdonats tota mena de delictes i deutes, exceptuats els heretges, pròfugs, sodomites, traïdors, etc. Tanmateix ambdós capitans havien d'acatar la màxima autoritat de Copons, governador de Mahó i de tota l'illa de Menorca<sup>9</sup>.

Cap més rastre no trobem d'aquesta iniciativa del cavaller Pere Joan Albertí. El cert és que en els primers mesos de l'any següent, 1466, la fortuna es posà decididament de la part de l'adversari i tots els esforços dels catalans a Mahó, retingut en llur poder durant el govern del Conestable, restaren inútils. El 30 de març de dit any el capità Pere Joan Ferrer, a qui veiem intervenir en nombrosos fets d'armes a favor de Pere

<sup>7</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Curiae 2, fol. 222. Sobre aquest personatge vegeu: CALMETTE, J., *Louis XI, Jean II et la revolution catalane*, Toulouse 1913, a l'índex (p. 596). També surt sovint en els vols. XIV-XXVI dels *Doc. inéditos del Arch. Corona Aragón*.

<sup>8</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Curiae 2, fol. 132.

<sup>9</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Exercitum 2, part 1.<sup>a</sup>, fol. 24 i Cartes reals (sèrie de Pere de Portugal, núm. 113, amb signatura autògrafa).

de Portugal, rebia instruccions d'aquest per anar a socórrer Mahó i Tortosa<sup>10</sup> amb una armada preparada a còpia de grans esforços. Mahó havia estat atacat per Nicolau Carroz Arborea i Francesc Burgues, Procurador general de Mallorca. Ferrer, però, no pogué defensar la plaça per tal com va haver d'anar en auxili dels tortosins i dirigir-se al castell de l'Ampolla i defensar Amposta ja en situació crítica, avinentesa que aprofitaren aquells dos capitans per apoderar-se del cobejat port menorquí. El 21 de maig següent el Conestable escrivia als de Tortosa, força anguniats, que l'armada havia tornat de Mahó i d'aquesta darrera ciutat sense cap fruit, "Déu sap per què", però que la culpa era de tots; tanmateix els reconforta, dient-los que l'armada seria refeta i que amb el fi d'obtenir cabals manaria fondre en la Ceca de Barcelona tota la plata del monestir de Santes Creus i d'altres esglésies i convents, i inclòs la custòdia que un comte d'Urgell regalà a la Verge de Montserrat; diner no mancava per a l'empresa, per tant devien romandre confiats i recordar que eren descendents d'aquells valents catalans la fama dels quals era difosa per tot el món<sup>11</sup>. Aquesta lletra, escrita amb aparent energia, correspon a una data en què ja la malaltia dominava el cos de l'infortunat Conestable qui, enmig d'una atmosfera de desesperança, recel i pestilència — una passa cruenta senyorejaven les comarques catalanes — no parava de demanar que li portessin de Barcelona tota mena de tisanes, aixarops, ungüents, alambins, irrigadors, etc. Pocs dies després, el 21 de juny, es rendia el castell d'Amposta i en el seu recobrament a favor de Joan II es distingiren els mallorquins, segons afirma Zurita en els seus Annals<sup>12</sup>. Aquest contratemps acabà de minar la salut del Conestable qui repetides vegades havia dit que la sort de Tortosa portava aparellada la de la Generalitat i la seva pròpia personal: el 29 del mateix mes deixà d'existir víctima dels seus neguits, els quals apareixen tan fidelment expressats en els registres de la cancelleria.

Encara el cèlebre cronista aragonès parla d'un inusitat radi d'acció assolit en la lluita naval entre mallorquins i catalans i que ve a deduir-se del fet que el capità general Francesc Berenguer de Blanes i Gregori Burgués (fill de Francesc) derrotés-

<sup>10</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Exercitum 2, part 1.<sup>a</sup>, fol. 49v.

<sup>11</sup> ACA. Pere de Portugal. Reg. Exercitum 2, part 2.<sup>a</sup>, fol. 96v.

<sup>12</sup> ZURITA, *Anales de Aragón*, Lib. XVIII. Cau. VI.

sin l'armada de la Generalitat i la tanquessin al port de Marsella. Res, però, no podem afegir a aquesta notícia.

Els capítols que publiquem confirmen el contacte entre Pere de Portugal i els forans mallorquins. Al preàmbul, escrit amb redacció obscura, apareix denunciada l'administració *prava, iniqua viciosa e de malíssimo exemplar* dels monarques anteriors a Joan II fins a Ferran d'Antequera, administració que havia portat l'illa a una *perpètua servitud, pobresa, penúria, egestat e misèria* i hi és evocada la figura del rei Jaume I com a gloriós antecessor del Conestable i que salvà aquella terra de *mans e poder de moros*.

Els capítols toquen tots aquells punts que poden afalagar els interessos i els sentiments dels mallorquins addictes. A més dels que formulen grans avantatges per a la situació econòmica d'aquests, hi veiem castigats la blasfèmia i el joc; denunciada l'actuació immoral dels regidors anteriors i promesa de sotmetre'ls a procés; exclusió dels conversos en els oficis reials i comunals; prohibició de viure a l'illa jueus i moros francs; exclusió dels estrangers en els benefets eclesiàstics; retorn del convent de la Trinitat (Miramar) al poble, a fi de convertir-lo en estudi de les doctrines luhianes, tal com va disposar Jaume II de Mallorca; promesa de reduir els dominics, que s'havien apoderat d'aquell convent, a la vida ordenada que dictaven les normes de Roma; nomenament de Portantveus de Governador de l'illa a favor de Llorenç de Moncada, descendent d'aquells que ajudaren a expulsar els moros del país i *que moriren molt virtuosament... vivint encara per gloriosa fama*; nomenament de Lloctinent del Governador a favor de Pere Joan Albertí; restabliment del *regiment apellat de "sort e de sach"*; exclusió dels no catalans per al càrrec de Governador de l'illa; consideració als mallorquins com a *catalans naturals*, podent assistir a les Corts que els catalans celebrin, etc., etc.

Amb la publicació d'aquests capítols i les notícies que els precedeixen, extretes dels registres de la cancelleria règia, hem intentat portar una mica més de llum sobre la història de les illes durant aquells anys de revolta en què es produí la intervenció desafortunada del Conestable de Portugal.

J. ERNEST MARTÍNEZ FERRANDO

## Apèndix

Illustrissimo Princep e virtuosissimo Rey e Senyor. — Lo poble de la ciutat e part forana del Regne vostre de Mallorques com animadverteixen la justícia de vostra Majestat qui per legitima successio de vostres predecessors de gloriosa recordança Reys de Arago en lo dit Regne e Illa, e altres terres, e Regnes de la casa de Arago, e drets a vostra Serenitat se competeixen, per los quals la divinal clemencia permetent posseir vostre prosper adveniment se es seguit, per la naturalesa de aquell dels animos, afeccions, e devocions lurs no es part invicta (?) a esser subiectes vassalls de la altesa de vostra reyal Corona desijar; no dubtosos o ambigus del de vostra sacra excellencia naturalissim e veridich dret, certs e indubitats de la iniusta mala e perversa detencio, domini e senyoria del rey Joan de Navarra qui, com fossen dubtosos e sospitosos de aquella, la prava, iniqua, viciosa e de malissimo exemplar tractacio, regiment e administracio que lo dit rey Joan e sos predecessors immediats fins al rey en Marti de recolenda memoria, e los oficials de aquells han donats, fets, tractats e deduïts a efecte per ambicio de monedes, riqueses, havers, adquisicions de dominis, iurisdiccions e potestats per les quals han reduït aquell Regne e Illa que solia fer trahutar lo rey de Tunij e-la terra barbarica, a ell per impositos de drets exaccions vectigals e pagaments immoderats, desordonats e extraordinaris, e per les occupacions, e robaris que sots titol e color de remuneracions, endreces del dit Regne e altres vies, formes, practiques, e maneres, redundants en grans dans, enormissima lesio e final destruccio del dit Regne, de la republica de aquell, e dels poblats e pobladors, perpetua servitut e captivitat en tanta pobresa, penuria, egestat e miseria que no han mes de les persones vuy a perdre, causaria credit en ells no haver iust domini.

No's obliden o ometen pensar empero en aquella justícia que a vostra alta Senyoria la divina clemencia ha volguda administrar, e reduïnt en lo ceptre del qual indegudament impertinent e iniusta la Maiestat vostra era privada, la excellencia de vostra Senyoria vol posseescha aquell e haver no dubtosa speranza per vostra excellencia, decendent de aquella clara casa del molt alt e molt excellent rey en Jaume, de memoria immortal, qui lo dit Regne e

Illa de mans e poder de moros ab molta efusio de sanch, devastacio de peccunies e perdicio de cossos de persones conquistà e conquistat donà e otorgà aquell als poblats e pobladors franch, quiti, libert e immune. Lo qual apres per los dits mals regidors es stat tant empenyorat, deslibertat, defraudat e del tot captivat, serà reduit, revocat e tornat al pristin stat, lo de que la divina clemencia, donant a vostra merce eximpli, fahent a vos iusticia, es vist voler vostra Senyoria seguescha tals inicis actes, e per consequent, voler aquell dit Regne sia tornat a son primèr dret e franquesa. È per ço que tant en les dites coses e cascuna de aquelles com en altres sia millor proveit, lo dit poble, besant a vostra excellencia les mans e peus, ab total summissio e imposicio de salvaguarda vostra, e oferint vos les lurs persones les quals segons se premet los son soles restades, qui per vostra sacra Maiestat, e als peus de aquella, com de faels vasalls se pertany, no recusaran morir com los de qui's pot testificar virtuosament ab firmissimo animo, e integre voler son morts e stats sentenciats ara novament ab molta cruesa per los dits mals regidors. Supliquem a vostra Maiestat los capitols sotscrits, e cascu de aquells posats per honor de nostre Senyor Deu, e de vostra real Maiestat e servey e benefici, repos e tranquil stat del dit Regne, poblats e pobladors en aquell los vullau per vostra clemencia pietat e virtut atorgar.

Primerament suplica e instantissimament demana a la Senyoria vostra los oficials sotscrits e altres qui per temps seran, de necessitat, e per força de ley hagen a fer e publicar cascu any una volta, o tantes com los serà vist en la ciutat de Mallorques e per les viles e lochs forans e caps de vegueria que coneixeran, una crida que no sia licit jurar o perjurar a algu, de qualsevulla stat, grau o condició sia, lo nom de nostre Senyor Deu, de la humil verge madona sancta Maria mare sua, ne de sancts o sanctes de paradís ne algun membre o part separada de aquells. Ne sia licit jugar a algun joch de daus, naips, taules, malleta o altres jochs que sien o puguen dar causa a tals jurs sots pena e penes axi peccuniaries e reals com personals a son arbitre imposadores e aplicadores als eraris de vostra Maiestat, de les quals no puixa per aquells esser feta gracia, ans rigosament e ab tot efecte sien exigides. — Plau me.

Item, suplica e damana a la vostra Maiestat los do franquesa e immunitat de tots los drets, peytes, imposicions e altres qualsevol impostos o exaccions qui sien imposats axi antigament com ara novament e apres de la dita e sota escrita conquesta dels quals no reeb res la Maiestat real com sien drets de la universitat, reser-



vat e exceptat lo dret tant solament qui servescha a pagar les tallayes, guaytes, bades e scoltes de la dita Illa e altres carrechs ordinaris, apellat lo vectigal de la mercaderia. E que si serà necessari creixer lo dit vectigal per que baste a pagar los dits carrechs, ho pugueu fer ab voluntat e autoritat de vos, dit Senyor, loant e aprovant specialment e expressa la franquesa per lo dit Senyor rey en Jaume apres la dita conquesta a tots los pobladors qui lavors hi eren e per temps fossen, donada e feta. E per lo present capitol no sia fet prejudici als drets e patrimoni real al qual augmentar vol entendre *totis viribus* lo dit poble. — Plau me.

Item, a vostra reial Maiestat demana lo dit poble que si per temps sdevenidor alguns volien temptar de tornar imposar per qualsevol causa o color alguns impositos, drets o exaccions a la dita universitat, aquells tals drets e impositos vostra Senyoria no consenta, ans jur de no consentir a imposar los dits drets. E aço fa e demana per que la vostra Maiestat puixa lo dit poble mes obligar, e aquell puixa los desigs e voluntats de vostra altesa ab major facilitat deduir a execucio. Plau me, si ia no's fes concordantment per tot lo Reyne a profit de aquell e de nostra corona.

Mes, suplica a la Maiestat vostra los faça gracia de les pensions dels credits axi degudes com devedores e propietats de aquelles les quals reeben los rebelles de vostra Senyoria axi cathalans com qualsevol altres, los bens dels quals justament son confiscats a vostra Maiestat, e dels censals de aquells e propietats sia fermada per nostra Senyoria a la dita universitat e a tots e sengles obligats carta de quitacio e luicio. — Plau me.

Item, mes supliquen que la dita universitat se haia a quitar dels altres censals dels bens de aquells qui son detenidors de bens de la universitat e que aquells entretant sien obligats en pagar les pensions segons per sentencia son stats ja condemnats, e poden esser condemnats. — Plau me.

Mes, demana per pagar e quitar los censals de Barchinona e de Mallorques vulla vostra Maiestat donar al dit poble los bens de tots los rebelles de vostra excelencia, e encara de tots los conversos rebelles de tot lo dit Regne qui perseveraran en lur rebellio fins sia passada la jornada per nostra Maiestat prefigida, axi e sots tal forma, convencio e pacte que hagen a servir a fer les reempçons de tots los censals e altres credits de les dites ciutats de Barchinona e de Mallorques, e lo que sobrarà nos, Senyor, nos ho pugam

pendre e ocupar, donat degut efecte en les sotsrites coses. E de aço vos ne haia esser dat e retut compte. — Plau me.

Mes demana e suplica a vostra Maiestat lo dit poble que les persones e bens de aquells qui son stats es trobaren perseverants rebelles de vostra Senyoria e tots los adherents de aquells, de qualsevol stament o condicio sien, per nostra Senyoria talment sien ordonats que de aqui avant aquell Regne per causa de ells nos puga desordonar ne seguir algun inconvenient, majorment durant lo temps de la guerra per que vostra Senyoria posseescha pacificament e tranquille aquell vostre Regne. — Plau me.

Mes avant, que qualsevulla que sien stats regidors de la dita universitat e han mal regit, e's mostrarà per proces haver mal regit e haver robada la cosa publica, que des aqui avant no puixen entrar ne caber en regiment ells ne lurs descendents de ells. Ans los bens in universo sien confiscats a la universitat de la qual han usurpat los dits bens. — Plau me, mas no de lurs descendents.

Mes, que de aqui avant convers algu no puixa entrar, caber o regir per si o per altre directament o indirecta en regiment ne ofici real ne de ciutat, ne en concell general ne particular de la dita universitat. — Plau me.

Mes supliquem a vostra Senyoria nos placia confirmar lo privilegi de lonch temps atorgat, que jueu ne moro franch no puixa habitar en lo dit Regne per que no sia perjudici a la cultura de Iesuchrist nostre Senyor, per la qual ampliar han treballat vostres serenissimos predecessors. — Plau me.

Mes com per lo Sanct Pare sia stat proveit que algun stranger no puixa posseir benefici ecclesiastich en la dita Illa, vos placia fer observar aquell privilegi. Plau me, exceptats capellans nostres.

E mes, com se seguesquen diversos scandols per los frares preicadors viure dissolutament e fora observança, vos placia constrenyer los dits frares viure segons observança axi com per lo Sanct Pare es stat dispost e ordonat. — Plau me.

E mes, com per lo rey en Jaume Segon de Mallorques fos donat un monestir de Trinitat, alias dit de Miramar, a mestre Ramon Lull e los preicadors lo hagen usurpat, vos placia restituir lo per estudi als devots de mestre Ramon Lull. — Plau me.

Mes la Senyoria vostra proveescha de Portantveus de Governador, o altre vos, e capita en la part forana, e Loctinent del dit altre vos, assessor, e procurador real ab plena facultat auctoritat e potestat per fer e ordonar lo regiment oficials e oficis del dit Regne e fer execucions axi en persones com en bens *et aliter* ab commissio de jurisdiccions e potestats de exercicis e recepcions en semblants actes donar e atorgar acostumades e a sobreabundant cautela de jurar novament e en lo dit Regne tots los privilegis, franqueses, libertats e bons usos immunitats e altres qualsevol drets de la patria. E per tal lo dit poble voluntari ab pacifica pau e tranquil·litat vostra Senyoria aquell Regne posseescha, reposant se e desijant haver per Portantveus de Governador e altre vos lo noble e feel de vostra excellencia don Lorenç de Montcada afectat a la Maiestat de vostra Senyoria molt, per tal com part de aquells dels quals es descendent e ha treta naxença ajudaren despullar los moros de la dita Illa e aquella conquistar e sostsmetre a la casa de Arago, *et novissime*, per servey de nostre Senyor Deu, augmentacio de la Christiandat, e ampliacio de la Senyoria e potestat de la casa de Arago moriren en la dita Illa molt virtuosament e en actes de armes, vivint encara per gloriosa fama. E mes, per ço com lo magnífich mossen Pere Joan Alberti natural de la dita ciutat sia stat, e sia en strem, com de home just, temedor de Deu, e amador de equitat se pertany, de la voluntat, sequela e opinio de vostra Senyoria, per la qual cosa no solament es stat foragitat e expellit del dit Regne, mes encara los seus, e presos, e serà molt pertinent capita en la part forana qui requer molta sollicitacio, cura, probitat, diligencia e industria a qui lo dit Alberti es expertissime experimentat. E encara, loctinent de Governador, o altre vos, e Governador de Iviça. Com mes, micer Francesch Malet sia home de bona consciencia, suficiencia, probitat e legalitat, a esser assessor dels dits Governador, e altre vos, capita e loctinent. E com en Joan de Montreal haia lo dit poble en noticia, e sia cert es molt afectat a la Maiestat vostra, e apte, a regiment de la Procuracio real. Mes, micer Pere Agullana home docte, e de molta consciencia e afeccio a la excellencia de vostra Altesa, e expert, a la Advocacio fiscal. Item en Joan Ramon qui per diversos anys ha la Alguatziria de la Governacio en la dita Illa regida, e per manutencio de la Altesa vostra, e dels cathalans sia stat remogut de aquella, e excellat, e foragitat de la dita Illa, e de tot lo haver seu. Item en Joan Castell e Joan Vilalba notaris sien afectissims a la Serenitat vostra, e experts a la procuracio fiscal. E si Esteve Malet notari sia stat destruit e despullat de la temporal substancia per defensio e se-

quela de la opinio e voluntat de vostra merce, e sia afectatissim a aquella, apte, e suficient a esser scriva dels dits Governador e capita, e de la Scrivania del patrimoni real, e a regir les dites scrivanies, pendre e rebre los actes, axi civils com criminals, dels dits Governador, o altre vos, e capita, e del dit patrimoni real. E en Pedro de Salvaterra e Nicolau de Salvaterra sien afectats servidors de vostra Altesa, e idoneos al ofici de porters dels dits Governador altre vos, capita, e Loctinent. Per tant, lo dit poble ab veus geminades, besant les mans e peus de vostra Altesa, suplica aquella sia de merce vostra los damunt dits e cascu dells de lur vida, o altres tals, o semblants proveir dels dits oficis, e aquells dits oficis a aquells donar e atorgar ab lurs preeminencies, prerrogatives, guanys salaris e sdeveniments, e degudes obvencions, et aliter segons la practica se ha, e pus fort se poden atorgar, e cometre ab potestat al dit Steve Malet, plenissima, de regir les dites scrivanies, o l'altra de aquelles per substituït, o substituïts notaris e jurats seus, atorgant li aquelles de sa vida per remuneracio. — Plau me fer ho a complacencia del Regne e a vostre servey.

Item, demana lo dit poble que tots aquells qui tenen de les monedes de la universitat per compra de drets, o per altra qualsevol via, e manera en la execucio del pagament de aquelles, que de tot lo temps que aquelles hauran tengudes hagen a pagar los interessos a la dita universitat, com de aquelles la dita universitat haia pagats interessos, segons ja per sentencia hi son stats condemnats. — Plau me.

Item, suplica nostres oficials hagen facultat de tornar tots aquells qui son stats foragitats de lurs cases, e bens per manutencio de nostra Senyoria en la pristina possessio e domini de aquells ab lur plen dret e satisfaccio de tots dans. — Plau me.

Item, de vostra Serenitat suplica lo dit poble obtenga sia de merce vostra donar facultat plenissima als dits governador, capita, assessor e procurador real per vostra excellencia deputedors a tractacio del dit Regne, negocis e actes de aquell puixen satisfer e smenar als destruits e feels vostres dels bens dels rebelles, donant degut compliment e integre efecte a les coses tocants les dites rempçons en los sobredits capitols contengudes tot ço, e quant de ells es stat robat e usurpat e serà en poder dels ocupants o rebelles trobat, e integrament sien remunerats si lo residuu a perfeta satisfaccio abasta, si no a cascu segons la prioritat del temps sia primer feta la reintegracio sens litigi, disceptacio, alteracio o compensa

alguna. La dita commissio e facultat atorgant ab penes grans als contrafaents. — Plau me.

Item mes, Senyor, com en la dita Illa sia stat novament e dit e fet e ordonat lo regiment apellat vulgarment de sort e de sach, lo qual sdeve e succeeix a benefici e evident utilitat de la cosa publica, per tal un tant sanct orde, demana e suplica lo dit poble los sia de nou per vostra excellencia confirmat, e si necessari serà privilegi special o particular al dit Regne o poblats e pobladors en aquell atorgarne. — Plau me ab tant que sia servey de Deu e vostre a be de la re publica.

Item, demana e suplica lo dit poble vostra excellencia atorch e faça absolucio, definicio, remissio, fi e perdonacio general a la dita universitat e als singulars de aquella de tots actes, crims, excessos e delictes fets comesos e perpetrats per la dita universitat e singulars de aquella. E encara, de totes e qualsevol accions, questions, peticions, demandes, persecucions e exencions e penes axi civils com criminals que vostra Maiestat, succedors vostres, e oficials vostres e lurs, axi de dret com de fet, per directe o indirecte, e sots qualsevol titol, forma, causa, raho, dret o exquisida color, via e practica fer pogués, proposar, intemptar, moure e infligir fer envers o contra lo dit Regne e poblats en aquell presents, absents e sdevenidors, axi conjunctament com divisa, per causa dels dits actes, crims, delictes e excessos encara com sien tals que de fet, dret o per altre respecte se haguessen a nomenar e expressar. E la dita absolucio, difinicio, remissio, fi e perdonacio sia plena e plenissima e abraç e se stenga tant a coses cogitades com incogitades, e a tots crims, delictes e actes de quinasvulla specie o qualitat, sien grans e maximos, e encara a infriccio e abolicio de obligacions o quasi en sdevenidor penjants per denunciacions faedores e tota tuicio ab complit efecte e copiosa seguretat dels dits delinquents e crimosos o sien en aquells tals crims culpables o no en sien stats accusats, denunciats e en dret apellats, o no. Declarant e anul·lant per la forma decent aquells, axi en general com en particular, esser de aquells quitis. Entes, empero, e declarat lo present capitol, no absolga los dits rebelles, sodomites ne usures, ne los qui han mal regit, ne los detentors de monedes de la dita universitat. Ans sien obligats axi com serien si lo present no fos posat e atorgat per nostra Senyoria. — Plau me.

E mes, com per benefici e repos de aquell Regne fos obtengut privilegi, e per tots nostres predecessors confirmat, que no pogues

esser Governador en lo dit Regne si no era natural del Principat de Catalunya, vos placia aquell de nou confirmar. — Plau me.

E mes, com los Mallorquins e poblats en aquella Illa sien cathalans naturals e aquell Regne sia dit part de Catalunya e en altra temps en Corts generals sien hauts e reputats per cathalans: vos placia per remoure dubte sien hauts per naturals cathalans e's puixen alegrar axi com a indubitats cathalans de oficis e beneficis del nostre Principat de Catalunya, e hagen a entrevenir en Corts als cathalans celebradores, e's hagen alegrar e observar les constitucions generals de Catalunya, privilegis, e usatges de la ciutat de Barchinona. — Plau me.

Mes, supliquen humilment la Maiestat vostra los vulla de present confirmar tots los privilegis, franqueses e bons usos de aquell Regne, exceptats aquells qui son stats impetrats en perjudici del dit Regne. — Plau me.

E com la recuperacio de aquell Regne, lo qual en la primera adquisicio fou partit entre diversos prelats, ara redunda en restitucio de lurs bens e gran util lur, sia merce vostra atorgar los sia notificat que vullen contribuir en les despeses faedores en la dita recuperacio. E en altra manera no sien mesos en possessio fins sia feta reintegracio e remuneracio a les bestretes, pagues o despeses fetes o per fer en la dita recuperacio, o per sguard e causa de aquella, comptant per sou e liura juxta la quantitat de lurs credits e ordinacio de vostra real Maiestat. E axi mateix dels censalers de la universitat e rendes reals. — Plau me quant per justicia fer se puga.

Item, suplica lo dit poble sia de merce vostra atorgar los presents capitols, provisions e letres sien desempatxats expeditos e liurats ensemps ab les dites provisions als dessus nomenats atorgadores per vostra Maiestat franchs e quitis de dret de segell. — Plau me.

E com los sobredits capitols sien stats posats per servey de nostre Senyor Deu e de vostra sacra Maiestat, repos, benefici e util stat de la republica, suplica lo dit poble aquells per vostres Governador e Capita sien publicats una e moltes vegades ab veus de crida e crides publicques per tants e tals lochs, axi ordinaris com extraordinaris que a ells sera vist, per ço que cascu sapia vostra Senyoria per sa gran clemencia e virtut aquells haver atorgats, e algu de les coses en aquells contengudes ignorancia allegar no puixa. — Rex Petrus.

Expedita decretata et firmata fuerunt prescripta capitula prout in fine cuiuslibet capitulorum ipsorum continetur per Serenissimum dominum Regem predictum in monasterio Sancti Felicis Guixollensis, die videlicet XXII.<sup>o</sup> mensis julii, anno a nativitate Domini, millesimo CCCC<sup>mo</sup>. LXV.<sup>o</sup>, presentibus in hiis me, Roderico Vitali, prefati Serenissimi domini Regis protonotario, apud quem actus huiusmodi expeditur, necnon Jacobo Pellicer secretario e Nicholao Company de scribania dicti domini Regis. = Dominus rex mandavit michi Roderico Vitali in cuius posse firmavi.

ACA. Pere de Portugal. Reg. Secretorum, fol. 49.